

การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรก ศิริวรรณ ทุ่มเชื้อ^{1*} พชนียา เชียงตา และกรพิน สุตสงวน²

Husband Support towards Breastfeeding during the First 6 Months

Siriwan Tumchuea^{1*}, Patchaneeya Chiangta¹ and, Korapin Sudsaguan²

¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี, ²โรงพยาบาลสระบุรี

¹Boromarajonnai College of Nursing Saraburi, Muang, Saraburi 1800, Thailand

²Saraburi Hospital, Muang, Saraburi 1800, Thailand

*Corresponding Author. E-mail address: siriwan2513@hotmail.com

บทคัดย่อ

สถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแห่งแรกที่เป็นรากฐานสำคัญของสังคม การรับรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และช่วยสานต่อสายใยระหว่างแม่ลูก การวิจัยนี้เพื่อศึกษาความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยในระยะ 6 เดือนแรก ด้านอารมณ์ ด้านการให้คุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการ กลุ่มตัวอย่างคือมารดาที่พาบุตรอายุระหว่าง 1-6 เดือนมารับบริการที่ตึกผู้ป่วยนอก แผนกกุมารเวชกรรมและคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลสระบุรี จำนวน 115 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 4 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบ t-test แบบอิสระที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการศึกษาพบว่า มารดาส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี (53%) อาชีพแม่บ้าน (42.6%) มีบุตรเป็นคนแรก (46.1%) มีระยะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยนาน 2 เดือนมากที่สุด (33.0%) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 55 ราย (47.8%) ยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรก เพราะต้องไปทำงาน (27.8%) พบว่า มารดาได้รับรู้ได้รับการสนับสนุนจากสามีโดยรวม และรายด้าน ทั้ง 4 ด้านในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง พบว่า การสนับสนุนจากสามีลดลงตามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มารดาที่มีบุตรอายุน้อยกว่า 3 เดือน ได้รับการสนับสนุนจากสามีอยู่ในระดับสูงกว่ามารดาที่มีบุตรอายุมากกว่า 3 เดือนที่รับรู้ได้รับการสนับสนุนในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สามีได้รับฟังความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ไปจนถึงระยะหลังคลอด เพื่อช่วยให้สามีสนับสนุนให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ย อันจะส่งผลดีก่อให้เกิดสัมพันธภาพและความอบอุ่น ส่งเสริมสายใยรักภายในครอบครัวต่อไป

คำสำคัญ: การสนับสนุนของสามี การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระยะหลังคลอด

Abstract

Family is the first and foremost foundation of social institute. Perceived husband support influence maternal breastfeeding and bonding with her child. This study investigated levels of supports received from husband during the first 6 month of breastfeeding in terms of emotion, role appraisal, information, and helping with supplies. Participants were 115 mothers who brought infants ages 1 to 6 months to well- baby clinic and outpatient department at Saraburi Hospital. Data were collected by utilizing five questionnaires. Descriptive statistics and t-test independent were used as the data analytic methods. Results showed that most participants were 21-30 years old (53.0%), housewife

(42.6%), and had first child (46.1%). Most participants continued exclusive breastfeeding for two months (33.0%). Main reason of stopped breastfeeding (47.8%) during the first six month, because had to return to their work (27.8%). Participants perceived an overall husbands support and in each dimension were at high levels. However, finding revealed the negative relationship between husband support and duration of breastfeeding. Participants with infant age ≤ 3 months perceived higher level of husband support than participants with infant age ≥ 3 months. Therefore, healthcare and related personnel should provide knowledge and advice for promoting family bonding campaigns and encourage husband to participate in exclusive breastfeeding since antenatal, delivery, and postpartum periods.

Keywords: Husband support, breastfeeding, postpartum period

บทนำ

ในสังคมไทยบทบาทหน้าที่ของผู้ชายเมื่อผ่านการสมรสและมีครอบครัวแล้ว คือ การเป็นสามีที่ดีให้การยกย่องและให้เกียรติภรรยา ร่วมทุกข์ร่วมสุข ดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจทั้งในยามป่วยไข้และปกติ ภายหลังภรรยาคลอดบุตร ก็ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งสามีและเป็นพ่อในขณะเดียวกัน สังคมเป็นผู้กำหนดให้เพศชายและเพศหญิงมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันอาจเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการรณรงค์ในเรื่องสิทธิมนุษยชน มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่สังคมยังมีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดว่าใครทำหน้าที่ใด เช่น ใครต้องทำงานนอกบ้าน การเลี้ยงดูบุตร การทำอาหารในครอบครัว ปรีชา อุปโยคิน (2538) หน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ สร้างบุคลิกภาพขึ้นพื้นฐานให้แก่สมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สถาบันครอบครัวซึ่งประกอบไปด้วยพ่อแม่ ลูก จึงเป็นสถาบันแรกที่เด็กได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพราะเด็กมีความผูกพันทางสายโลหิตอย่างลึกซึ้ง และได้รับการอบรมสั่งสอน อันจะส่งผลทางอารมณ์ ความประพฤติ เจตคติ ตลอดจนบุคลิกภาพของบุคคลมากที่สุด จะเห็นได้ว่าปัจจุบันลักษณะครอบครัวไทยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวรวมถึงผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีผลให้สามีภรรยาต่างมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน สามีจึงเข้ามาช่วยเหลืองานบ้าน รวมทั้งสนับสนุนช่วยเหลือและเลี้ยงดูลูกแทนแม่ โดยเฉพาะในวัยที่ยังเป็นทารก สามีจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้กำลังใจแม่ในขณะให้นมลูก ทำให้แม่มีความมั่นใจและอบอุ่น

นมแม่ อาหารมื้อแรกและสำคัญในระยะแรกเริ่มของชีวิต มีสารอาหารครบถ้วน เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของทารก นอกจากนี้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มายังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบิดา มารดา และทารกตั้งแต่แรกเกิด กระทรวงสาธารณสุขมีการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ซึ่งมีเป้าหมายตามกำหนดให้มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติระยะเวลา 6 เดือน ร้อยละ 25 แต่จากการสำรวจข้อมูล ในโรงพยาบาลสระบุรี พ.ศ.2550- 2551 พบอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติระยะเวลา 6 เดือน ร้อยละ 16.7 - 19.8 ซึ่งยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากการศึกษาของสิริวิมล ทวีโคตร (2544) พบว่า การรับรู้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะแรกเกิดถึง 4 เดือนของบิดา แสดงว่าสามีไม่ได้มีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้กำเนิด หรือเป็นผู้นำในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการสนับสนุน

โดยการช่วยเหลือให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาให้แก่แม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการศึกษาของ Bar-Yam and Darby (1997) และ Shepherd, Power, and Carter (2000) พบว่า บทบาทของสามีที่สำคัญ คือ การสนับสนุนและส่งเสริมให้มารดาสามารถปรับอารมณ์ให้เหมาะสมในระหว่างที่ให้นมลูก สามีจึงเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง

การสนับสนุนทางสังคม

เฮาส์ และคาน (1985) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมว่า เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน รวมทั้งการได้รับการดูแลเอาใจใส่และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำให้บุคคลนั้นได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดย แบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional support) ได้แก่ การได้รับความเห็นอกเห็นใจ การดูแลเอาใจใส่ การแสดงความรักความผูกพันต่อกัน 2) การสนับสนุนด้านการชื่นชมในคุณค่า (Appraisal support) ได้แก่ การได้รับการประเมินพฤติกรรมและคุณค่าโดยการให้ข้อมูลป้อนกลับด้วยคำพูด การรับรอง หรือการแสดงออกด้วยการกระทำของสามีให้รู้วามารถที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนเองและครอบครัว 3) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information support) ได้แก่ การได้รับข้อมูล ข้อเสนอแนะ ตักเตือน ให้คำปรึกษา แนวทางเลือก หรือแนวทางปฏิบัติ ที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้ และ 4) การสนับสนุนด้านสิ่งของหรือบริการ (Instrumental support) ได้แก่ การได้รับความช่วยเหลือโดยตรงต่อความจำเป็นของคนในรูปของวัสดุ สิ่งของ แรงงาน เงิน และเวลา จากการศึกษาของภควดี ศรีประเสริฐ (2548) พบว่า ระดับของความสัมพันธ์ของครอบครัวมีผลต่อการใช้ความรุนแรงทางร่างกาย นอกจากนี้การอบรมสั่งสอนจากครอบครัว และความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศที่แตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้ความคาดหวังที่มีต่อบทบาทสามีแตกต่างกัน (พรลักษณ์, 2542)

ผลการศึกษา ของพิมพ์ใจ นานรัมย์ (2545) ยังพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเดิม การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังเรื่องบทบาทชายจากครอบครัว ทักษะคิดต่อบุตร ทักษะคิดต่อภรรยา ทักษะคิดต่อตนเอง ความคาดหวังในบทบาทบิดาและสามีจากสังคมและสัมพันธภาพในครอบครัวปัจจุบัน มีผลต่อการแสดงบทบาทของชายที่สมรสแล้วในฐานะเป็นบิดาและสามี มาหะ ขิตตะสังคะ (2545) ยังกล่าวว่า การทำร้ายทุบตีเมียอันเกิดจากความโกรธเกิดขึ้นได้ทุกชั้นในสังคมสาเหตุเกิดมาจากความผิดปกติของสมาชิกครอบครัวทำให้เกิดข้อขัดแย้งและการพิพาทในครอบครัว ถ้าปล่อยทิ้งให้เป็นความขัดแย้งที่เรื้อรังไม่ได้จัดแก้ไข ผลสุดท้ายจะเกิดภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ กระบวนการขัดเกลางานสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยความกดดันทางสังคม เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาทางการเงิน และปัญหาด้านสุขภาพ จึงนับได้ว่าการเลี้ยงดูบุตรนับเป็นบทบาทสำคัญอันหนึ่งของบิดาในสังคมปัจจุบันอันจะส่งผลต่อสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นนั่นเอง เพราะการเลี้ยงลูกด้วยความรักจากพ่อและแม่นั้น เปรียบเสมือนการฟุ่ฟัก ลูกให้มีความอบอุ่น มีความมั่นคงทางจิตใจและเติบโตเป็นเด็กมีคุณภาพ เด็ก ๆ เหล่านี้จะเป็นพ่อและแม่ที่ดีของลูกในรุ่นต่อไป เป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุดตามวัตถุประสงค์ของโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ที่ต้องการปลูกจิตสำนึกของสังคมไทย ให้เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเลี้ยงดูและเยาวชนอย่างใกล้ชิด

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงบทบาทและการสนับสนุนของสามีภายใต้กรอบแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม 4 ด้าน คือ การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ด้านการการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการ ภายในโรงพยาบาลสระบุรี คณะผู้วิจัยซึ่งได้ปฏิบัติงานภายใต้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว จึงต้องการทราบข้อมูลเบื้องต้นตามความคิดเห็นของมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับบทบาทและการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลสระบุรี ข้อค้นพบที่ได้จะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ที่อาจนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวในโรงพยาบาลสระบุรี บุคลากรด้านการพัฒนาสังคม และทีมสุขภาพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพและความอบอุ่น ส่งเสริมสายใยรักภายในครอบครัวต่อไปในอนาคต

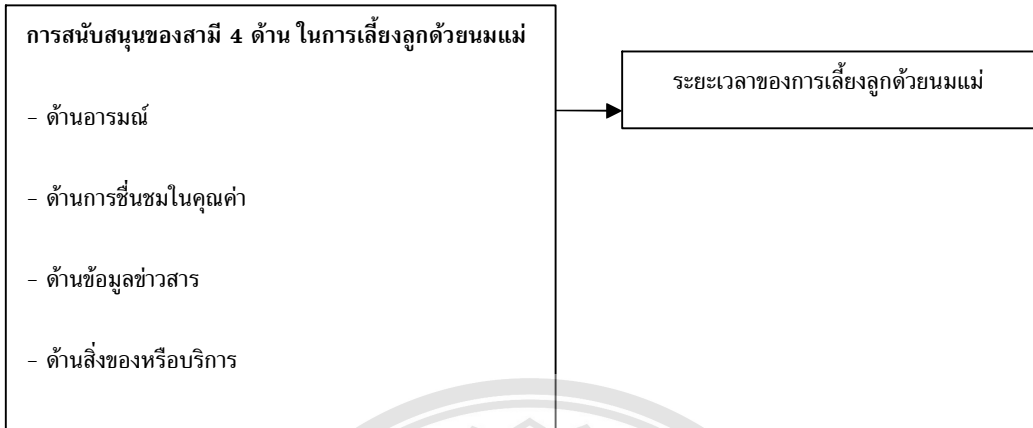
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งที่จะนำข้อค้นพบจากการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อส่งเสริมแนวทางการให้ความรู้กับสามีหรือบิดา และการเตรียมบทบาทของบิดา ในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพื่อส่งเสริมสายใยรักในครอบครัว โดยกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรก ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรกระหว่างแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 1-3 เดือน กับแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 4-6 เดือน จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรก รายด้านและภาพรวมกับระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ต้องการทราบความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรก โดยมีกรอบแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม (House and Kahn, 1985) เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดสายใยรักแห่งครอบครัวและความผูกพันรวมทั้งการได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้การสนับสนุนจากสามีด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการชื่นชมในคุณค่า การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และการสนับสนุนด้านสิ่งของหรือบริการ ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรก ดังแสดงในแผนภาพจำลองความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดไว้ดังต่อไปนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานทางการวิจัย ได้กำหนดไว้ ดังนี้

การสนับสนุนจากสามีด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังในระยะเวลา 6 เดือนแรก

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research) กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาหลังคลอดที่พาบุตรมารับบริการที่ตึกผู้ป่วยนอกแผนกกุมารเวชกรรมและคลินิกสุขภาพเด็กดี ณ โรงพยาบาลสระบุรี จำนวน 115 คน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน พ.ศ.2552 โดยใช้วิธีการสุ่มภายใต้ เกณฑ์คัดเข้าของกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) ผ่านการคลอดใน ณ โรงพยาบาลสระบุรี 2) บุตรอายุระหว่าง 1-6 เดือน 3) มีประสบการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งกำลังอยู่ในระหว่างการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หรือยุติการให้นมแม่แล้ว 4) เป็นทั้งมารดาครรภ์แรกและครรภ์หลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยนี้ ดัดแปลงจากแบบสอบถามของอังคณา เจียมอมรรัตน์ (2548) ซึ่งมีการระบุประเด็นการแสดงบทบาทของสามี ด้วยการสนับสนุน 4 ด้านคือ ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งของหรือบริการ อย่างละเอียด คำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง=5 เห็นด้วย=4 ไม่แน่ใจ=3 ไม่เห็นด้วย=2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง=1 โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ช่วงอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ ลักษณะครอบครัว สถานที่ฝากครรภ์ รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร อายุบุตร และระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวใน 6 เดือนแรก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับบทบาทของสามีในการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว แบ่งเป็น 4 ด้าน

การสนับสนุนด้านอารมณ์ 9 ข้อ รวมทั้งหมด 45 คะแนน เกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น 3 ระดับ คะแนนในระดับต่ำ 9-21 คะแนน ระดับปานกลาง 22-33 คะแนน และระดับสูง 34-45 คะแนน

การสนับสนุนด้านการชื่นชมในคุณค่า 6 ข้อ รวมทั้งหมด 30 คะแนน เกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น 3 ระดับ คะแนนในระดับต่ำ 6-13 คะแนน ระดับปานกลาง 14-21 คะแนน และระดับสูง 22-30 คะแนน

การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร 6 ข้อ รวมทั้งหมด 30 คะแนน เกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น 3 ระดับ คะแนนในระดับต่ำ 6-13 คะแนน ระดับปานกลาง 14-21 คะแนน และระดับสูง 22-30 คะแนน

การสนับสนุนด้านสิ่งของหรือบริการ 3 ข้อ รวมทั้งหมด 15 คะแนน เกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น 3 ระดับ คะแนนระดับต่ำ 3-6 คะแนน ระดับปานกลาง 7-10 คะแนน และระดับสูง 11-15 คะแนน

คะแนนโดยรวมทั้งฉบับ แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยคะแนนในระดับต่ำ 24-56 คะแนน ระดับปานกลาง 57-89 คะแนน และระดับสูงมีคะแนน 90-120 คะแนน

การหาความเที่ยงตรง (Validity) ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์พยาบาลสาขาการพยาบาลแม่และเด็ก 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลสาขาการวิจัย 1 ท่าน และพยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลเด็ก 1 ท่าน

การหาความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับมารดาหลังคลอดทั้งครรภ์แรกและครรภ์หลังที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในโรงพยาบาลบุรีรัมย์ รวม 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาชแอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุดเท่ากับ .88

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือชี้แจงขอความร่วมมือไปยังโรงพยาบาลสระบุรี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน พ.ศ.2552 จากกลุ่มตัวอย่างมารดาหลังคลอดที่พำนักมารับบริการที่ตึกผู้ป่วยนอกแผนกกุมารเวชกรรมและคลินิกสุขภาพเด็กดี จำนวน 115 คน โดยใช้วิธีการสุ่มภายใต้ เกณฑ์การคัดเข้าของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย สิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ ก่อนสอบถามความสมัครใจพร้อมทั้งลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการเมื่อกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ ลักษณะครอบครัว สถานที่ฝากครรภ์ รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว วิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่ามัธยฐาน (median) ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในระยะ 6 เดือนแรก ระหว่างแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 1-3 เดือนกับแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 4-6 เดือน จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม ด้วยสถิติทดสอบ t-test แบบสองกลุ่มอิสระ

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในระยะ 6 เดือนแรก รายด้านและภาพรวม กับระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษา

พบว่า กลุ่มตัวอย่างมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวมีอายุระหว่าง 21-30 ปี (มากที่สุด ร้อยละ 53.0) สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 57.4 มีอาชีพเป็นแม่บ้าน ร้อยละ 42.6 มีบุตรเป็นคนแรก ร้อยละ 46.1 เป็นครอบครัวขยาย ร้อยละ 54.8 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.8 มีรายได้ 5,001 10,000 บาทต่อเดือน โดยมีระยะเวลาเฉลี่ยของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2.9 (SD=1.6) เดือน ค่ามัธยฐานของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ 2 เดือน กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 47.8 ยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนครบ 6 เดือนแรก เพราะสาเหตุที่ต้องกลับไปทำงาน คิดเป็นร้อยละ 27.8

ตารางที่ 1 แสดงระยะเวลาการให้นมแม่อย่างเดียวใน 6 เดือนแรก

ข้อมูล	มารดาหลังคลอด (n = 115)	
	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาให้บุตรกินนมแม่อย่างเดียว		
1 เดือน	20	17.4
2 เดือน	38	33.0
3 เดือน	18	15.7
4 เดือน	20	17.4
5 เดือน	6	5.2
6 เดือน	13	11.3

ตารางที่ 1 แสดงระยะเวลาการให้ลูกกินนมแม่อย่างเดียวนั้นในระยะเวลา 6 เดือนแรก พบว่า มารดามีระยะเวลาโดยการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 2 เดือนมากที่สุด ร้อยละ 33.0 นาน 1 เดือนและ 4 เดือน เท่ากัน ร้อยละ 17.4 นาน 3 เดือน ร้อยละ 15.7 นาน 6 เดือน ร้อยละ 11.3 และนาน 5 เดือน น้อยที่สุด ร้อยละ 2.25 โดยมีมารดาที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 1-3 เดือน คิดเป็นร้อยละ 50.4 และที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 4-6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 49.6

ตารางที่ 2 แสดงการสนับสนุนจากสามารยด้านและโดยรวม ตามความคิดเห็นของมารดาหลังคลอด

การสนับสนุนของสามารย	Min	Max	มารดา (n = 115)		ระดับคะแนน
			Mean	S.D.	
ด้านอารมณ์	9	45	35.30	7.11	สูง
ด้านการชื่นชมในคุณค่า	6	30	23.27	5.09	สูง
ด้านข้อมูลข่าวสาร	6	30	21.67	5.71	สูง
ด้านสิ่งของหรือบริการ	3	15	11.10	3.02	สูง
โดยรวม	24	20	91.34	18.70	สูง

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนของสามารยต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนั้น ในระยะเวลา 6 เดือนแรก ใน 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งของหรือบริการ และโดยรวม พบว่า มารดามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนของสามารยทั้งรายด้านและโดยรวมต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการสนับสนุนของสามารยระหว่างมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนั้นระยะเวลา 1-3 เดือนกับ 4-6 เดือน จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม (n=115)

ด้าน	Mean	S.D.	Level	95%ของผลต่าง	P-Value
ด้านอารมณ์					
1-3 เดือน	36.07	6.59	สูง	-1.06-4.18	.241
4-6 เดือน	34.51	7.59	สูง		
ด้านการชื่นชมในคุณค่า					
1-3 เดือน	23.59	4.92	สูง	-1.25-2.52	.503
4-6 เดือน	22.95	5.28	สูง		

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ด้าน	Mean	S.D.	Level	95 %ของผลต่าง	P-Value
ด้านข้อมูลข่าวสาร					
1-3 เดือน	22.79	5.14	สูง	.19-4.34	.033
4-6 เดือน	20.53	6.08	ปานกลาง		
ด้านสิ่งของ/บริการ					
1-3 เดือน	11.38	2.79	สูง	-.56-1.67	.327
4-6 เดือน	10.82	3.24	สูง		
การสนับสนุนโดยรวม					
1-3 เดือน	93.83	17.0	สูง	-1.86-11.90	
4-6 เดือน	88.81	20.0	ปานกลาง		

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยารายด้านและภาพรวม ระหว่างแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย 1-3 เดือน กับแม่ที่มีระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย 4-6 เดือน พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากสามีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($p = .151$) อย่างไรก็ตามมารดาได้รับรู้ว่าการสนับสนุนจากสามีโดยรวม และรายด้านในระยะ 1-3 เดือนแรก สูงกว่าในระยะ 4-6 เดือน โดยได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารในระยะ 1-3 เดือนแรก มากกว่าในระยะ 4-6 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .03$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนจากสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 1-3 เดือนแรกทั้ง 4 ด้านและโดยรวมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน สำหรับการสนับสนุนจากสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 4-6 เดือน พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากสามีโดยรวมและด้านข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง และมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับสูงเพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า และด้านสิ่งของหรือบริการ

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนของสามีรายด้าน และโดยรวมกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การสนับสนุนของสามี	1	2	3	4	5	6
1. ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	1	-.009	.029	-.177	-.084	-.063
2. ด้านอารมณ์		1	.777**	.707**	.728**	.926**
3. ด้านการชื่นชมในคุณค่า			1	.630**	.634**	.863**
4. ด้านข้อมูลข่าวสาร				1	.875**	.887**
5. ด้านสิ่งของหรือบริการ					1	.878**
6. การสนับสนุนโดยรวม						1

* $p < .05$

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผลการศึกษาพบการสนับสนุนโดยรวมของสามีที่ลดลงตามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ($r = -.063$) และยิ่งพบว่า การสนับสนุนของสามีด้านอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับต่ำสุด ($r = -.009$) การสนับสนุนของสามีด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูงสุด ($r = -.177$) พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการสนับสนุนจากสามีด้านการชื่นชมในคุณค่าและระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ($r = .029$) และพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการสนับสนุนจากสามีโดยรวม ($r = -.063$) การสนับสนุนของสามีด้านอารมณ์ ($r = -.009$) ด้านข้อมูลข่าวสาร ($r = -.177$) และด้านสิ่งของหรือบริการ ($r = -.084$)

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้สำรวจความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนะยะ 6 เดือนแรก โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่าด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการ จากผลการวิจัย พบว่า มารดาในกลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนจากสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรกอยู่ในระดับสูงทั้งโดยรวม และรายด้านทั้ง 4 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนของสามีจำแนกตามระยะเวลาของการเลี้ยงดูด้วยนมแม่พบว่ามารดาที่มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีในระยะ 1-3 เดือนแรกสูงกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 4-6 เดือน ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนของสามีและการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่พบว่าการสนับสนุนของสามีที่ลดลงตรงข้ามกับระยะเวลาของการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ที่ถึงแม้ว่ามีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างระยะเวลาของการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ และการสนับสนุนของสามี ทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งของหรือบริการเป็นลบตั้งแต่ $-.009$ ถึง $-.177$ แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนของสามีที่ลดลงตามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างไรก็ตามพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างระยะเวลาของการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ และการสนับสนุนของสามี ด้านการชื่นชมในคุณค่ามีค่าเป็นบวกแสดงถึงการรับรู้ของมารดาที่มีต่อการสนับสนุนของสามีที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ข้อค้นพบความสัมพันธ์กันดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำของระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่และการสนับสนุนของสามีนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของสิริวิมล ทวีโคตร (2544) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาของการลูกด้วยนมแม่ ที่พบว่า บุคคลที่สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากที่สุด คือ ตัวมารดาเอง นอกจากนี้การศึกษาของเกศินีภทร ทองปัญญา (2552) ยังพบว่า การนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ทำให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเป็นพลังในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว

จากการศึกษาของพิมลวรรณ ตรียะโชติ (2546) พบว่า การที่ครอบครัวมีส่วนร่วมมีผลทำให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างเดียวในระยะ 6 สัปดาห์มากขึ้น นอกจากนี้ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในระยะเวลา 6 เดือนหลังคลอด ได้แก่ ความเชื่อของบิดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (จำพร, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมารดามีความคิดเห็นว่าตนเองได้รับการสนับสนุนจากสามีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับสูงนั้น อาจเป็นไปได้ว่าภายในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีความรักความเข้าใจ และมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสามี และภรรยา ซึ่งต่างรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง จึงทำให้ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับการสนับสนุนของสามีอยู่ในระดับสูงทุกด้าน แม้ว่า การสนับสนุนของสามีโดยภาพรวมจะลดลงตามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวที่ยาวนานขึ้น

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษานี้พบว่ามารดาหลังคลอดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสามีโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านการชื่นชมในคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรกอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบระดับของการสนับสนุนจากสามีรายด้านต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 3 เดือนแรกและในระยะ 4-6 เดือน พบว่ามีระดับการสนับสนุนของสามีลดลงใน 3 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของหรือบริการ ยกเว้น การสนับสนุนของสามีด้านการชื่นชมในคุณค่าที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเดือนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรก

ข้อเสนอแนะ

ด้านปฏิบัติการพยาบาล

1. พยาบาลควรปฏิบัติตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว และประเมินประสิทธิผลของโครงการอย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนเพื่อวางแผนให้การดูแลครอบครัวอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง
2. พยาบาลควรส่งเสริมให้สามีสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยการเปิดโอกาสให้สามีเข้ารับฟังคำแนะนำและให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ที่มารับบริการในแผนกฝากครรภ์

ด้านการศึกษาพยาบาล

อาจารย์พยาบาลควรนำข้อมูลจากการวิจัยเรื่องนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงบทบาทและการสนับสนุนของสามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว

ด้านการวิจัย

ควรศึกษาวิจัยที่ทดลองในการติดตามเยี่ยมบ้านมารดาหลังคลอดเพื่อไปสอบถามข้อมูลจากสามีเกี่ยวกับบทบาทและการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกศนิมารถ ทองปัญญา. (2552). โครงการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวของครอบครัว. วิทยานิพนธ์ พย.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- จำพร วงษ์ทรัพย์ทวี. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในครอบครัวที่มีบุตรอายุ 6 เดือน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ พย.ม. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ปรีชา อุปโยคิน. (2538). แนวการวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 8(3), 99-106.
- พรลักษณ์ ฤกษ์สมโภชน์. (2542). ความหวังของข้าราชการสตรีในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อบทบาทสามี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พิมลวรรณ ตรียะโชติ. (2546). ผลของการพยาบาลระบบสนับสนุนและให้ความรู้ต่อความสามารถในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาครรภ์แรกหลังคลอด. วิทยานิพนธ์ พย.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- พิมพ์ใจ นานรัมย์. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของชายที่สมรสแล้วในฐานะเป็นบิดาและสามี. วิทยานิพนธ์ สส.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภควดี ศรีประเสริฐ. (2548). ความรุนแรงในครอบครัว: กรณีการถูกทำร้ายของภรรยา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มาฆะ ขิตตะสังคะ. (2545). ความรุนแรงในครอบครัว: สิ่งที่ต้องเรียนรู้เรื่องครอบครัวศึกษา. ค้นเมื่อ 28 มกราคม 2555, จาก <http://office.nu.ac.th/gentle/violence.htm>
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2544). แผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 9. นนทบุรี: สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.
- สิริวิมล ทวีโคตร. (2544). การศึกษาของปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยส่งเสริมต่อพฤติกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะแรกเกิด-4 เดือน ของบิดาในเขต อ.เมือง จ.นครพนม. วิทยานิพนธ์ พย.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

- อาจารย์ สุริยพันธ์. (2548). ผลการพยาบาลครอบครัวต่อการรับรู้และการสนับสนุนของครอบครัวในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วิทยานิพนธ์ พย.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อังคณา เจียมอมรรัตน์. (2548). ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับระยะเวลาของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวในมารดาวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ พย.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Bar-Yam, N. B., & Darby, L. (1997). Fathers and breastfeeding: A review of the literature. *Journal of Human Lactation*, 13(1), 45-50.
- Shepherd, C., Power, K., & Carter, H. (2000). Examining the correspondence of breastfeeding and bottle-feeding couples' infant feeding attitudes. *Journal of Advanced Nursing*, 31(3), 651-660.

